------------------------Pecyn dogfennau cyhoeddus ------------------------

Y Pwyllgor Menter a Busnes

Lleoliad:
Ystafell Bwyllgora 3 - y Senedd

Dyddiad:
Dydd Mercher, 29 Ebrill 2015

Amser:
09.15

Cynulliad Cenedlaethol Cymru
National Assembly for Wales

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch a:

Martha Howells
Ail Glerc
0300 200 6565
SeneddBusnes@Cynulliad.Cymru

Agenda

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau a dirprwyon

2 Adfywio canol trefi - craffu dilynol (09.30-10.30) (Tudalennau 1 - 50)

Lesley Griffiths, y Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi
Kath Palmer, Dirprwy Gyfarwyddwr, Cartrefi a Lleoedd
Steffan Roberts, Rheolwr Adfywio, Cartrefi a Lleoedd
Neil Hemington, Pennaeth Cynllunio, y Gyfarwyddiaeth Gynllunio

Dogfennau atodol:
Y Briff Ymchwil
EBC(4)-11-15 (p.1) Y Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi
EBC(4)-11-15 (p.2) Y Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi - Diweddariad ar argymhellion y Pwyllgor

Egwyl (10.30-10.40)

3 **Adfywio canol trefi** (10.40-11.25) (Tudalennau 51 - 54)

Andy Godfrey, Cadeirydd y Grŵp Cynghori ar Bolisi Llywodraeth Leol, Consortiwm Manwerthu Prydain a Rheolwr Polisi Cyhoeddus Boots

Dogfennau atodol:
EBC(4)-11-15 (p.3) Consortiwm Manwerthu Cymru (Saesneg yn unig)
EBC(4)-11-15 (p.4) Adroddiad a luniwyd gan Gonsortiwm Manwerthu Prydain o'r enw '21st Century High Streets: What next for Britain's town centres?' (Saesneg yn unig)

4 **Adfywio canol trefi** (11.25-12.25) (Tudalennau 55 - 60)

Russell Greenslade, Prif Weithredwr, Ardal Gwella Busnes Abertawe
Antonia Pompa, Cydlynydd, Ardal Gwella Busnes Merthyr Tudful
Ojay McDonald, Rheolwr Polisi, y Gymdeithas Rheoli Trefi a Dinasoedd
Rhiannon Kingsley, Rheolwr Canol y Dref, Cyngor Bwrdeistref Sirol Pen-y-bont ar Ogwr

Dogfennau atodol:
EBC(4)-11-15 (p.5) Ardal Gwella Busnes Merthyr Tudful
EBC(4)-11-15 (p.6) Ardal Gwella Busnes Abertawe

5 **Papurau i'w nodi**

5.1 Adroddiad gan yr ATCM ar Barcio mewn Canol Trefi (Saesneg yn unig)

(Tudalen 61)
Adroddiad a ddarparwyd gan yr ATCM ar barcio mewn canol trefi

Dogfennau atodol:
EBC(4)-11-15 (p.7) Adroddiad a ddarparwyd gan yr ATCM ar barcio mewn canol trefi

Ôl-drafodaeth (12.25-12.35)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Y Pwyllgor Menter a Busnes

Dull Llywodraeth Cymru o fynd ati i adfywio canol trefi

Cyflwyniad

1. Mae ein fframwaith adfywio, Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid, yn cydnabod mai canol trefi yw curiad calon ein cymunedau. Yno mae pobl yn cwrdd, yn siopa ac yn gweithio. Rydym yn cydnabod rôl bwysig canol ein trefi yn ein cymdeithas ac mae Llywodraeth Cymru'n ymrwymedig i sicrhau dyfodol cynaliadwy i'n trefi a'n dinasoedd ledled Cymru.

2. Mae canol trefi'n amgylcheddau dynamig ac rydym yn cydnabod eu bod wedi wynebu, ac yn dal i wynebu, heriau sylweddol. Mae ffactorau megis cystadleuaeth gan ddatblygiadau ar gyrion trefi a siopa ar y rhyngrwyd oll yn effeithio ar ganol ein trefi. Mae canlyniadau'r ffactorau hyn yn amlwg yng nghanol llawer o drefi: strydoedd mawr gwan a bregus, sy'n cael eu difetha gan adeiladau gwag ac amgylcheddau siopa gwael.

3. Croesawodd Llywodraeth Cymru ymchwiliad y Pwyllgor i adfywio canol trefi a'i adroddiad yn 2012. Roedd ffocws y Pwyllgor yn adlewyrchu ymrwymiad y Llywodraeth i gefnogi canol ein trefi a'n dinasoedd ac roedd yn dda gennym gefnogi argymhellion y Pwyllgor.

4. Mae adroddiad ac argymhellion y Pwyllgor wedi bod yn allweddol o ran cefnogi polisïau a rhaglenni Llywodraeth Cymru wrth iddynt esblygu dros y blynyddoedd diwethaf. Mae'n bleser gennyf ddarparu diweddariad byr ar gyfer y Pwyllgor ar ein cynnydd a'n cyflawniadau mewn perthynas â'r 21 argymhelliad yma yn Atodiad 1.

Ymyriadau Llywodraeth Cymru

5. Mae gan Lywodraeth Cymru ystod o bolisïau a rhaglenni, sy'n amrywio o ran cwmpas a maint, i gefnogi'r gwaith o adfywio canol trefi'n uniongyrchol.

6. Mae ein fframwaith adfywio, Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid, a lansiwyd ym mis Mawrth 2013, yn gosod canol trefi wrth wraidd ein hymdrechion adfywio, ynghyd â chymorth i gymunedau arfordirol a chlystyrau Cymunedau yn Gyntaf.

7. Un o'r egwyddorion sylfaenol yn Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yw'r angen i ganol ein trefi arallgyfeirio. Ni all canol ein trefi ddibynnu ar fanwerthu yn unig wrth iddynt edrych tua'r dyfodol. Mae angen inni annog ein trefi i esblygu'n lleoedd y mae pobl am fyw, gweithio a hamddena ynddynt. Mae angen iddynt annog mwy o amrywiaeth o wasanaethau, megis iechyd ac addysg, er enghraifft, a sicrhau y bydd cyfleusterau cymunedol yn cael eu darparu o ganol trefi. Mae angen iddynt archwilio'r potensial cynhenid ar gyfer twristiaeth a gynigir gan economi fywiog gyda'r nos i gynyddu nifer yr ymwelwyr a chefnogi economi leol fwy amrywiol.

Mae cyfle i fwy o bobl fyw yng nghanol ein trefi, gan eu troi'n gymunedau llewyrchus, ac i adfywio safleoedd ac adeiladau gwag gan eu troi'n unedau preswyl er mwyn mynd i'r afael â'r diffyg tai sy'n gyffredin ledled y wlad.

8. Mae angen i'n trefi ddarganfod eu pwyntiau gwerthu unigryw a datblygu rheswm i bobl ymweld. Mae angen iddynt fod yn wahanol i'w cystadleuwyr – efallai trwy brofiadau gwych, arbenigedd a chyngor arbennig a gwasanaeth cwsmeriaid o safon uchel – rhywbeth na ellir ei brofi bob amser wrth siopa ar-lein. Er bod ein trefi'n wynebu materion tebyg, rydym ni'n credu bod gan bob canol tref ei faterion unigryw ac y bydd angen datrysiadau pwrpasol ar bob un ohonynt o ganlyniad. Bydd y rhain yn cael eu darparu gan bobl leol, y bobl sy'n adnabod ac yn deall eu cymunedau'n well nag unrhyw un arall.

9. Bydd adfywio canol trefi o gymorth i drechu tlodi. Wrth i ganol trefi gynyddu nifer yr ymwelwyr a'r siopwyr, gall cylch rhinweddol o dwf economaidd ddatblygu, gan greu cyfleoedd newydd o ran swyddi a hyfforddiant. Gall esblygiad canol trefi gynnig cyfleoedd newydd i ddarparu tai fforddiadwy o ansawdd da, er enghraifft ar ffurf fflatiau uwchben safleoedd manwerthu. Fel y nodir uchod, gall canol trefi ddarparu'r lleoliad gorau ar gyfer gwasanaethau cymunedol hefyd, er enghraifft canolfannau iechyd, busnesau gofal plant, neu ganolfannau Cyngor Ar Bopeth.

10. Rydym wedi datblygu ystod o offer ac ymyriadau y gall y partneriaethau lleol hyn eu defnyddio i ymateb i'w heriau arbennig ac i gefnogi eu hymdrechion adfywio.

<u>Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid – targedu buddsoddiad adfywio</u>

11. Bydd Awdurdodau Lleol yn rhannu mwy na £100 miliwn ar gyfer cynlluniau adfywio o 2014 tan 2017. Bydd y gronfa'n cael ei buddsoddi mewn canol trefi, cymunedau arfordirol ac ardaloedd Cymunedau yn Gyntaf.

12. Prif nodau'r buddsoddiad adfywio yw adfywio a hybu datblygiad cynaliadwy canol trefi, cymunedau arfordirol a chlystyrau Cymunedau yn Gyntaf trwy wneud y gorau o'u seilwaith gwyrdd, eu treftadaeth a'u cymeriad hanesyddol. Bydd ein buddsoddiad yn creu cymunedau cynaliadwy a llewyrchus sy'n fwy ffyniannus, wedi'u haddysgu'n well ac yn iachach. Rydym yn trechu tlodi trwy greu swyddi, rhoi anogaeth i ddatblygu sgiliau a helpu pobl i gael gwaith. Rydym yn ysgogi buddsoddiad ehangach mewn tai trwy gyflawni prosiectau strategol o faint sylweddol sy'n bwysig yn rhanbarthol.

13. Mae'r Awdurdodau Lleol sy'n bartneriaid inni'n rhagweld y bydd y rhaglen yn creu mwy na 2,000 o swyddi, yn rhoi cymorth i 3,000 o bobl gael gwaith, yn ysgogi buddsoddiadau ychwanegol gwerth £124 miliwn, yn darparu 1,000 o unedau ychwanegol o dai fforddiadwy a mwy na 2,300 o unedau o dai ar y farchnad agored.

14. Yn Abertawe, er enghraifft, mae cyllid Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn cael ei ddefnyddio ar gyfer buddsoddiadau pwysig yn ardal y Stryd Fawr, gan ysgogi buddsoddiad gan y sector preifat. Bydd prosiectau'r Stryd Fawr yn darparu tai cymdeithasol, arwynebedd llawr masnachol a manwerthu, unedau deor busnesau, a mannau cyhoeddus gan felly ddod â bywyd newydd i ardal fanwerthu sydd wedi dirywio. Byddant hefyd yn creu swyddi a chyfleoedd hyfforddi i bobl ddi-waith.

15. Yng Nghaergybi, byddwn yn cefnogi pecyn integredig o welliannau i ganol y dref a fydd yn gwneud y dref yn lle mwy deniadol i ymweld ag ef neu redeg busnes ynddo. Bydd hyn yn cynnwys ail gam arfaethedig y Fenter Treftadaeth Treflun a fydd yn amcanu at wella adeiladau a gwella hygyrchedd y prif strydoedd yng nghanol y dref.

<u>Y Gronfa Trechu Tlodi</u>

16. Mae Cronfa Trechu Tlodi Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn helpu i adfywio rhai o'r ardaloedd tlotaf yng Nghymru. Mae'r gronfa sy'n werth £7 miliwn wedi cael ei neilltuo ar gyfer prosiectau sy'n gysylltiedig â chanol trefi i drechu tlodi mewn ardaloedd yn y 10% uchaf ym Mynegai Amddifadedd Lluosog Cymru. Mae'r cyllid yn cael ei ganolbwyntio mewn ardaloedd amddifadus yng Nghymru: Tredegar, Rhymni, Grangetown, Llanelli, Y Rhyl, Caernarfon a'r Barri.

17. Mae Cyngor Sir Caerfyrddin yn cael £1 miliwn dan y Gronfa Trechu Tlodi ar gyfer prosiectau adfywio yn Llanelli. Bydd arian Llywodraeth Cymru yn cael ei ategu gan fuddsoddiad cyhoeddus a phreifat. Nod y prosiect Opportunity Street yw trechu tlodi trwy wella safon adeiladau segur yng nghanol y dref er mwyn gallu gwneud defnydd economaidd ohonynt unwaith eto. Bydd yn gweddnewid adeiladau gwag i ddarparu cymysgedd o unedau masnachol a phreswyl. Bydd adeiladau gwag yn cael eu hadnewyddu a safle gwag yn cael ei ddatblygu i ddarparu cartrefi fforddiadwy ag un a dwy ystafell wely yng nghanol y dref. Bydd unedau masnachol fforddiadwy hefyd a fydd ar gael i fusnesau newydd ac ifanc ar delerau sy'n ei gwneud yn hawdd ymrwymo a rhoi'r gorau i brydles, gan greu cyfle ar gyfer entrepreneuriaeth a chyflogaeth. Rhagwelir y bydd nifer o wasanaethau sy'n mynd i'r afael â thlodi o fewn y Dref ar hyn o bryd yn cael eu hannog i ddod ynghyd dan yr unto i ddarparu gwasanaeth mwy cydgysylltiedig, hygyrch a chynhwysfawr ar gyfer pobl mewn tlodi. Bydd amrywiaeth eang o gymorth ar gael gan gynnwys datblygu sgiliau a chymorth cyflogaeth. Bydd yr adeiladau newydd a'r adeiladau wedi'u hadnewyddu'n cydymffurfio â Safon Ansawdd Tai Cymru a sefydlwyd gan Lywodraeth Cymru a safonau effeithlonrwydd amgylcheddol.

<u>Ardaloedd Gwella Busnes</u>

18. Mae Ardaloedd Gwella Busnes yn ffordd o greu ffynhonnell cyllid gynaliadwy o fewn ardal sydd wedi'i diffinio'n eglur, megis canol tref. Mae busnesau'n cytuno i dalu lefi a ddefnyddir wedyn i ariannu gwelliannau yn yr ardal. Maent yn darparu ffynhonnell cyllid ychwanegol a ddefnyddir yn

gyfan gwbl er budd ardal, i gefnogi gweithgareddau megis hyrwyddo, mynediad, digwyddiadau, rheoli canol trefi, wardeniaid stryd a threfi diogelach/glanach. Mae llawer yn ariannu, neu'n gwella, gweithgareddau dewisol a all fod dan fygythiad neu nad ydynt yn cael eu darparu o gwbl gan wasanaethau cyhoeddus. Fe'u rheolir a thelir amdanynt gan y sector preifat trwy ardoll orfodol. Mae busnesau o fewn ardal ddynodedig yn penderfynu beth yw'r materion ac yn penderfynu sut y bydd eu harian yn cael ei wario.

19. Cyn y gellir eu sefydlu'n ffurfiol, rhaid i'r rhanddeiliaid o fewn ardal arfaethedig bleidleisio o blaid. Mae buddiannau rhanddeiliaid mawr a bach yn cael eu diogelu trwy system bleidleisio sy'n ei gwneud yn ofynnol cael mwyafrif o ran y pleidleisiau rhifiadol a fwriwyd a gwerth ardrethol pleidleisiau a fwriwyd. Gall Ardal Gwella Busnes bara am bum mlynedd ar y mwyaf a bydd naill ai'n cael ei diddymu ar ddiwedd ei chyfnod neu'n ceisio mandad newydd. Maent yn aml, ond nid wastad, yn bartneriaeth rhwng y gymuned fusnes leol a'r awdurdod lleol. Yn ogystal â chodi cyllid, maent yn darparu mecanwaith i'r sector preifat gydweithio a datblygu partneriaeth ragweithiol gyda'r sector cyhoeddus. Am y rheswm hwn gallant gyflawni rôl bwysig mewn gweithgarwch adfywio ehangach.

20. Mae tua 200 o Ardaloedd Gwella Busnes wedi'u sefydlu yn y DU ar hyn o bryd. Mae tair yng Nghymru – yn Abertawe a Merthyr Tudful ac yn fwy diweddar fe sefydlwyd un yng Nghasnewydd o ganlyniad i bleidlais y llynedd.

21. Yn ei adroddiad argymhellodd y Pwyllgor y dylid comisiynu adroddiad annibynnol i asesu effeithiolrwydd Ardal Gwella Busnes Abertawe ac i lywio'r gwaith o'u datblygu ymhellach yng Nghymru. Mae'r adroddiad, ynghyd ag ymchwil o bob rhan o'r DU, wedi llywio'r rhaglen y mae Llywodraeth Cymru yn ei defnyddio i gefnogi Ardaloedd Gwella Busnes yng Nghymru ar hyn o bryd.

22. Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru gyllid o £203,000 ym mis Ionawr 2014 i gefnogi'r broses o ddatblygu cynigion yng Nghymru. Rydym yn cefnogi deg ardal ar hyn o bryd: Y Fenni; Aberystwyth; Pen-y-bont ar Ogwr; Llanelli; Castell-nedd; Ystadau Diwydiannol y Pant a Merthyr Tudful; Pontypridd; Caernarfon; Bangor a Bae Colwyn.

23. Mae'r cyllid yn cael ei ddefnyddio gan y darpar ardaloedd i benodi ymgynghorwyr i gefnogi'r broses o ddatblygu'r Ardal Gwella Busnes. Mae'r ymgynghorwyr yn darparu arweiniad, cyngor a chymorth i sicrhau bod gan bob cynnig y siawns orau bosibl o lwyddo.

24. Rhaid cynnal pleidlais lwyddiannus ym mhob ardal cyn y gellir sefydlu Ardal Gwella Busnes a bydd pleidleisiau'n cael eu cynnal yn ystod 2015.

25. Mae Rhwydwaith Ardaloedd Gwella Busnes Cymru wedi cael ei sefydlu i'w gwneud yn bosibl cynnal deialog agored a rhannu gwybodaeth ynghylch y materion sy'n effeithio ar weithredu Ardaloedd Gwella Busnes yn

llwyddiannus yng Nghymru. Mae hwn yn fforwm pwysig ar gyfer datblygu arbenigedd yng Nghymru ac yn gyfle i bob ardal ddysgu o brofiadau mewn ardaloedd cyfagos.

Partneriaethau Canol Tref

26. Mae Llywodraeth Cymru yn cefnogi'r broses o ddatblygu Partneriaethau Canol Tref yng Nghymru. Prif bwrpas y rhaglen gyllido yw gweithredu fel y sbardun i ffurfio Partneriaethau sy'n canolbwyntio ar fynd i'r afael â phryderon lleol a chreu Cynlluniau Gweithredu ar gyfer pob anheddiad.

27. Mae'r Cynlluniau Gweithredu hyn yn cefnogi gweithgareddau sy'n cyfrannu at gynyddu llewyrch canol trefi trwy gynyddu nifer yr ymwelwyr, lleihau effaith adeiladau gwag yng nghanol trefi, helpu busnesau a gwasanaethau yng nghanol trefi i ymsefydlu, tyfu a ffynnu, a chefnogi'r broses o arallgyfeirio canol trefi trwy hyrwyddo defnyddiau eraill megis defnyddiau preswyl a hamdden. Rydym hefyd yn awyddus i'r partneriaethau hyn archwilio dulliau newydd ac arloesol o fynd i'r afael â'r heriau sy'n wynebu canol trefi gyda'r bwriad o ledaenu arfer gorau i leoliadau eraill ledled Cymru.

28. Rydym yn darparu cymorth cyllido i ddatblygu ymyriadau llai, effeithiol a phenodol a all gael effaith barhaus o fewn y cymunedau hynny ond sy'n cyd-fynd â gweledigaeth a chynllun ehangach ar gyfer yr anheddiad. Mae pob prosiect wedi adnabod targedau a chanlyniadau eglur, mesuradwy gyda dyddiadau cyflawni arfaethedig.

29. Cam cyntaf pwysig yn y siwrne, wrth geisio cefnogi'r broses o adfywio canol ein trefi, yw galluogi trafodaeth rhwng rhanddeiliaid lleol a chytuno ar fesurau priodol i fynd i'r afael â'r heriau. Y gobaith yw y bydd Partneriaethau Canol Tref yn dod â'r rhanddeiliaid lleol hyn ynghyd i weithio tuag at nodau cyffredin, i gynnal canol tref sy'n llawn addewid, yn ddeniadol, yn ffyniannus ac yn ddiogel ar gyfer pobl leol.

30. Yn Aberdâr, mae'r Bartneriaeth yn datblygu rhaglen ddigwyddiadau i annog mwy o bobl i ymweld â'r dref, maent yn datblygu ap ar gyfer ffonau symudol i hyrwyddo digwyddiadau a gweithgareddau yn y dref ac maent yn ceisio mynd i'r afael ag adeiladau gwag trwy gefnogi'r broses o sefydlu siopau dros dro. Ym Maesteg, maent yn ystyried datblygu dosbarthiadau meistr ar gyfer masnachwyr lleol ar ddatblygu gwasanaeth cwsmeriaid ac ym Mhrestatyn maent yn lanlwytho ffilmiau ar y cyfryngau cymdeithasol i hyrwyddo eu tref i gynulleidfa ehangach.

Cynllun Benthyciadau Canol Trefi

31. Mae Llywodraeth Cymru yn cefnogi Cynllun Benthyciadau Canol Tref. Fe brofon ni'r cysyniad â rhaglen beilot yn 2014/15 gyda chyllid o £5 miliwn yn cael ei rannu rhwng pedwar Awdurdod Lleol gwledig Powys, Ceredigion, Sir Fynwy a Sir Benfro. Yn 2015/16 bydd cyllid pellach o £5 miliwn yn cael ei rannu rhwng saith Awdurdod Lleol yn ardaloedd ein Cronfa Trechu

Tlodi, a nodwyd fel ardaloedd sydd â lefel uchel o amddifadedd ac y mae angen cymorth arnynt.

32. Bydd y cyllid cyfalaf yn cael ei roi ar fenthyg i Awdurdodau Lleol ledled Cymru am hyd at 15 mlynedd. Yn ystod yr amser hwn gall cynghorau ailgylchu ac ail-fuddsoddi'r cyllid mewn gwahanol brosiectau sydd wedi'u bwriadu i wella canol eu trefi a gwneud adeiladau gwag a safleoedd adfeiliedig yn addas i'w defnyddio eto.

33. Gall y cyllid a fenthycir gael ei ddefnyddio gan Awdurdodau Lleol i ddatblygu safleoedd, prynu ac uwchraddio adeiladau i'w gwerthu ar y farchnad agored a darparu benthyciadau ar gyfer sefydliadau trydydd parti megis perchnogion adeiladau, cymdeithasau tai a landlordiaid preifat.

34. Bydd benthyciadau o'r fath yn helpu i greu swyddi ac ysgogi twf economaidd, gan gynyddu nifer y cartrefi sydd ar gael yng nghanol trefi a'u gwneud yn lleoedd mwy amrywiol, llewyrchus a deniadol i ymweld â hwy.

<u>Ymgyrch 'Cefnogwch Eich Stryd Fawr'</u>

35. Cynhaliwyd yr Ymgyrch 'Cefnogwch Eich Stryd Fawr' o 20-27 Medi 2014 ledled Cymru a chafodd dderbyniad da gan strydoedd mawr ledled Cymru. Cyflawnwyd yr ymgyrch wreiddiol gan Lywodraeth Cymru ar lefel genedlaethol a chan Awdurdodau Lleol ar lefel leol ledled Cymru. Darparodd Llywodraeth Cymru ffocws cenedlaethol trwy greu hunaniaeth ar gyfer yr ymgyrch yn ogystal â chysylltiadau cyhoeddus ar lefel genedlaethol a rhanbarthol i ysgogi cefnogaeth. Cymerodd 21 Awdurdod Lleol ran yn yr ymgyrch, gyda rhai'n defnyddio'r ymgyrch i frandio digwyddiadau a gweithgareddau arfaethedig ac ychydig yn datblygu digwyddiadau a gweithgareddau i gyd-daro â'r ymgyrch. Cynhaliwyd 34 digwyddiad mewn 17 Awdurdod Lleol gwahanol yn ystod wythnos yr ymgyrch a sicrhawyd cyfanswm o 186 erthygl olygyddol a oedd yn golygu, ar gyfartaledd, bod 62 erthygl bob mis; Amcangyfrifir bod y sylw i'r ymgyrch yn y cyfryngau wedi cyrraedd 8.4 miliwn o bobl.

36. Byddwn yn cefnogi Ymgyrch bellach yn 2015.

Egwyddorion allweddol o ran cefnogi rhaglenni adfywio

37. Rydym ni'n credu bod partneriaeth yn hollbwysig. Dim ond trwy ymgysylltiad gwirioneddol â chymunedau, awdurdodau lleol a sefydliadau eraill yn y sector cyhoeddus, y trydydd sector a'r sector preifat y gellir cyflawni adfywio cynaliadwy.

38. Ar gyfer pob un o'r ymyriadau uchod rydym wedi gofyn i arweinwyr y prosiectau sefydlu mesurau perfformiad eglur o'r cychwyn cyntaf. Bydd gan bob ardal sy'n cael cyllid ddangosyddion eglur sy'n adlewyrchu'r gweithgareddau arbennig sy'n digwydd. Gellir gwneud hyn trwy ystyried nifer o ddangosyddion perfformiad allweddol megis cyfrifiadau o nifer yr ymwelwyr, cyfraddau adeiladau gwag, cyfraddau troseddu, argaeledd

cyfleusterau parcio ceir, nifer y busnesau sydd wedi cofrestru ar gyfer TAW, arolygon canfyddiad ac ati. Cyfrifoldeb i bob ardal yw pennu'r dangosyddion yn unol ag anghenion a materion lleol ac, yn bwysicaf oll, gan adlewyrchu gweithgareddau'r rhaglen arfaethedig. Y cwbl yr ydym ni'n ei bwysleisio yw y dylid sefydlu Sylfaen gynhwysfawr o'r cychwyn ac y dylai'r fethodoleg ar gyfer casglu'r wybodaeth fod yn eglur ac yn hawdd i'w hailadrodd ar gyfer casglu gwybodaeth mewn blynyddoedd yn y dyfodol. Mae prosesau monitro a gwerthuso wedi cael eu cynnwys o'r dechrau ym mhob rhaglen fuddsoddi.

39. Rydym wedi cryfhau'r trefniadau llywodraethu i wella'r broses gyflawni. Mae Grŵp Cynghori'r Gweinidog yn cynnwys cynrychiolwyr o'r sectorau cyhoeddus a phreifat – cynllunio, manwerthu, chwaraeon, busnesau mawr a bach, cyngor ar bopeth, iechyd. Rôl Grŵp Cynghori'r Gweinidog ar y cyfan yw:

- rhoi arweiniad strategol fel corff cynghori annibynnol a herio Llywodraeth Cymru mewn perthynas â datblygu polisïau ar gyfer adfywio fel y bo'n briodol, gan gynnwys polisïau cysylltiedig ar draws y Llywodraeth,
- Darparu trosolwg strategol ar y trefniadau llywodraethu ar gyfer y ffrydiau cyllido dan y rhaglen Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid;
- Sicrhau bod y rhaglen Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn cydgysylltu'n effeithiol ar draws y Llywodraeth a chyda phartneriaid allanol;
- Casglu tystiolaeth o bob maes yn Llywodraeth Cymru ac o'r tu allan, gan archwilio'r rhwystrau yn ogystal ag arfer da;
- Sicrhau bod y rhaglen Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn cael ei gwerthuso'n effeithiol;
- dylanwadu ar drawsnewid ar raddfa eang

40. Mae adfywio canol ein trefi'n gyfrifoldeb yr ydym yn ei rannu ar draws y Llywodraeth gyda phob portffolio Gweinidogol yn cyfrannu at yr agenda hon. Rydym wedi croesawu datganiad diweddar Gweinidog yr Economi, Gwyddoniaeth a Thrafnidiaeth o ran ardrethi busnes, er enghraifft, ac Adolygiad y Gweinidog Cyfoeth Naturiol o Bolisi Cynllunio.

41. Mae ein hymdrechion i adfywio canol ein trefi wedi'u cydblethu'n agos â'n Cynllun Gweithredu ar gyfer Trechu Tlodi. Mae ein holl ymyriadau'n seiliedig ar gonglfeini sy'n mynnu eu bod yn creu cyflogaeth, yn cefnogi twf economaidd lleol ac yn mynd i'r afael â'r rhwystrau i gyflogaeth. Rydym hefyd wedi gwneud yr amcan i greu mwy o dai a thai o safon well yn rhan annatod o'n hagenda adfywio canol trefi gan fod cyfleoedd eglur i 'breswyleiddio' canol ein trefi mewn ymateb i'r heriau arbennig sy'n wynebu ein strydoedd mawr.

Cyfleoedd yn y Dyfodol

42. Byddwn yn parhau i archwilio cyfleoedd i ddefnyddio ffynonellau cyllid ychwanegol i gefnogi'r gwaith o adfywio canol ein trefi, gan gynnwys y cylch nesaf o gyllid Ewropeaidd. Mae fy Swyddogion mewn trafodaethau gyda Swyddfa Cyllid Ewropeaidd Cymru ar hyn o bryd ac yn archwilio cyfleoedd o'r fath.

43. Byddwn yn parhau i fonitro a gwerthuso ein gweithgareddau o ran adfywio canol trefi. Byddwn yn ceisio datblygu enghreifftiau o arfer da a chanlyniadau cadarnhaol yn ein rhaglenni gwaith yn y dyfodol.

Diweddglo

44. Mae canol trefi'n cyflawni rôl bwysig o ran cefnogi cymunedau cynaliadwy ac mae Llywodraeth Cymru yn ymrwymedig i sicrhau bod canol ein trefi a'n dinasoedd ledled Cymru yn cael eu cefnogi'n llawn yn eu hymdrechion i arallgyfeirio ac i esblygu.

45. Mae'r papur hwn wedi dangos bod gan Lywodraeth Cymru ystod o ymyriadau i gefnogi a chyflawni ar gyfer canol ein trefi a'n dinasoedd mewn modd uniongyrchol. Mae'r rhain yn amrywio o ran eu maint a'u cwmpas ond yr egwyddorion sylfaenol ar gyfer ein hymyriadau yw eu bod yn bwrpasol ac yn cefnogi'r datrysiadau a adnabuwyd gan bartneriaethau lleol.

46. Er mwyn cefnogi'r ymyriadau uniongyrchol hyn mae'r ymwneud gan Lywodraeth Cymru ag adfywio canol trefi'n amrywiol ac yn ymestyn ar draws ein meysydd portffolio, gan gynnwys meysydd megis y cronfeydd strwythurol, trafnidiaeth, tai, treftadaeth a thwristiaeth.

47. O ystyried natur ddynamig yr her byddwn yn parhau i fonitro a gwerthuso ein gweithgareddau a byddwn yn gwneud ymdrech parhaus i wella.

Lesley Griffiths AC
Y Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 1 -</u> Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru, fel rhan o'i diwygiadau i bolisi cynllunio cenedlaethol ar faterion economaidd, yn sicrhau bod Polisi Cynllunio Cymru yn diogelu canol trefi'n llwyr rhag effeithiau posibl datblygiadau manwerthu ar gyrion trefi, ac y dylai'r Llywodraeth hefyd gymryd camau i wella'r broses o roi polisi cynllunio cenedlaethol a lleol ar waith. (Tudalen 14)	**Derbyn** Bydd y polisi diwygiedig arfaethedig (Daeth yr ymgynghoriad ar Bennod 7 Polisi Cynllunio Cymru i ben ar 5 Mawrth 2012) yn ei gwneud hi'n ofynnol i awdurdodau cynllunio lleol fabwysiadu dull mwy cyfannol o fynd i'r afael â gwaith datblygu economaidd a chydnabod bod rhywfaint o effaith economaidd yn deillio o'r rhan fwyaf o ddefnyddiau o dir. Bydd disgwyl i awdurdodau lleol ystyried effeithiau tebygol yr holl ddatblygiadau ac edrych ar yr holl gynigion ar y cyd o safbwynt eu heffaith ar yr economi yn hytrach na'r cynigion yn unigol. Mae'r polisi diwygiedig hefyd yn pennu y dylai awdurdodau lleol geisio canolbwyntio ar ddatblygiadau sy'n denu nifer fawr o bobl, gan gynnwys datblygiadau manwerthu a swyddfeydd, yng nghanol dinasoedd, trefi a phentrefi.	Cyhoeddwyd y polisi cynllunio diwygiedig ar ddatblygu economaidd ym Mholisi Cynllunio Cymru ym mis Hydref 2012. Wedi hynny cyhoeddwyd Nodyn Cyngor Technegol (TAN) 23 ym mis Chwefror 2014. Mae TAN 23 yn cydnabod manwerthu fel defnydd economaidd o dir ac yn rhoi cyngor polisi i awdurdodau cynllunio lleol ynghylch pwyso a mesur manteision economaidd datblygiadau newydd sy’n cynnwys llywio datblygiadau i’r lleoliadau mwyaf cynaliadwy. Mae’r cyngor hwn yn ategu’r polisi cryf “canol trefi yn gyntaf” sydd eisoes wedi’i gynnwys ym Mholisi Cynllunio Cymru. Byddwn hefyd yn cyflwyno is-ddeddfwriaeth yr haf yma a fydd yn ei gwneud yn ofynnol cael caniatâd cynllunio i osod llawr mesanîn mewn adeiladau manwerthu lle bydd yr arwynebedd llawr ychwanegol yn fwy na 200 metr sgwâr. Bydd hyn yn golygu y bydd y datblygiadau hyn yn cael eu hasesu yn erbyn polisi cynllunio cenedlaethol presennol ynghylch manwerthu.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
Argymhelliad 2 - Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru yn cynorthwyo awdurdodau lleol i wneud defnydd gwell o'u cytundebau â manwerthwyr ar gyrion trefi er mwyn diogelu bywiogrwydd canol trefi ymhellach. (Tudalen 15)	**Derbyn** Mae rheoliadau eisoes yn cynnwys darpariaeth ar gyfer rhwymedigaethau dan gontract i ddatblygiadau ar gyrion trefi a mater i awdurdodau lleol yw trafod a negodi â datblygwyr a manwerthwyr ar gyrion trefi ynghylch materion o'r fath, gan ddiogelu bywiogrwydd canol trefi, fel y bo'n briodol. Fel rhan o'n hadolygiad o adfywio bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried y modd yr ydym yn datblygu canllawiau ar gyfer ein partneriaid er mwyn diogelu bywiogrwydd canol trefi.	Mae Awdurdodau Cynllunio Lleol eisoes yn gallu gosod amodau ar ganiatâd cynllunio ar gyfer datblygiadau ar gyrion trefi i reoli'r mathau o nwyddau a werthir er mwyn lleihau i'r eithaf yr effaith ar ganol trefi. Rydym yn ystyried cryfhau ein cyngor i awdurdodau cynllunio lleol ar ddefnyddio amodau ar geisiadau cynllunio yn yr adolygiad cyfredol o bolisi cynllunio cenedlaethol ynghylch manwerthu.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 3 -</u> **Credwn y dylid lledaenu enghreifftiau o arfer da wrth hyrwyddo canol trefi yn ehangach, ac rydym yn argymell bod Canolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru yn datblygu ei rôl yn y maes hwn, gan gynnwys addysgu ac annog gweithwyr proffesiynol yn y sector. (Tudalen15)**	**Derbyn** Dyma faes y bydd Llywodraeth Cymru yn awyddus i'w ddatblygu fel rhan o'n hadolygiad o adfywio. Deallwn y bydd Canolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru yn lansio 'Trefi Bach: Rhwydwaith Polisi ac Ymarfer' yn fuan sy'n ceisio codi ymwybyddiaeth o arfer gorau wrth adfywio canol trefi ac addysgu gweithwyr proffesiynol yn y sector. Byddwn yn cydweithio'n agos â Chanolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru er mwyn cefnogi eu gweithgareddau.	Canolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru yw'r sefydliad allweddol ar gyfer rhannu arfer gorau yng Nghymru; fe lansiodd rwydwaith ar ei newydd wedd, Rhwydwaith Trefi Cymru, ym mis Hydref 2014 ac mae wedi sefydlu pwyllgor gwaith newydd. Mae Canolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru wedi helpu Awdurdodau Lleol a'u partneriaid cyflawni i roi rhaglenni ar waith dan y fframwaith adfywio, Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid, gyda'i ffocws ar ganol trefi a threfi glan-môr. Yn ogystal â phecynnau cymorth ac ymchwil, mae hefyd yn meithrin gallu'r proffesiwn a grwpiau cymunedol trwy gynnal ymweliadau arfer gorau (a chyhoeddi astudiaethau achos cysylltiedig), cynnal seminarau a digwyddiadau ar themâu penodol e.e. Defnyddiau yn y Cyfamser. Mae mwy o wybodaeth am y rhaglen barhaus ar gael yma: http://regenwales.org/w-events.php

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 4 -</u> Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru yn comisiynu mwy o waith ymchwil ar effeithiau posibl archfarchnadoedd ar ansawdd canol trefi er mwyn llywio'r broses o ddadansoddi effaith datblygiadau arfaethedig o fewn y system rheolaeth gynllunio a'i gwella, ac y dylai asesiadau o'r effaith ar fanwerthwyr lleol fod yn orfodol mewn perthynas â chynigion archfarchnadoedd. (Tudalen 17)	**Derbyn** Byddwn yn comisiynu ymchwil a fydd yn astudio effaith datblygiad manwerthu newydd ar ganol trefi yng Nghymru. Bydd hyn yn datblygu'r canllawiau presennol ynghylch pryd y dylai asesiadau effaith manwerthu gael eu paratoi, gan y byddem yn disgwyl i unrhyw newid i ganllawiau presennol fod yn seiliedig ar dystiolaeth gadarn a ddarperir drwy'r ymchwil.	Ym mis Mehefin 2013 comisiynodd yr Is-adran Gynllunio ymchwil gan ymgynghorwyr o gwmni Genecon i ddynameg datblygiadau manwerthu yng Nghymru i helpu i lywio'r broses o adolygu polisi a chyngor cynllunio ynghylch manwerthu yn y dyfodol. Cyhoeddwyd yr adroddiad terfynol ym mis Ebrill 2014. Mae'r adroddiad yn trafod tueddiadau diweddar ym maes manwerthu a'u goblygiadau posibl ac yn cynnwys 15 o argymhellion ynghylch newidiadau posibl i bolisi cynllunio cenedlaethol. Yn dilyn cwblhau'r ymchwil cytunodd y Gweinidog Cyfoeth Naturiol y byddai swyddogion yn dechrau gwaith ar yr adolygiad o gyngor a pholisi cynllunio ynghylch manwerthu, ac mae'r gwaith hwn bellach yn mynd rhagddo. Mae Grŵp Cynghori Technegol wedi cael ei sefydlu i lywio'r gwaith hwn. Bydd hyn yn arwain at gyhoeddi fersiwn newydd o Bennod 10 ym Mholisi Cynllunio Cymru a drafft newydd o Nodyn Cyngor Technegol (TAN) 4: Manwerthu a Chanol Trefi, ar gyfer ymgynghori erbyn haf 2015.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
Argymhelliad 5 - Rydym yn argymell bod awdurdodau cynllunio lleol yn cael eu hannog, o fewn eu Cynllun Datblygu Lleol, i ystyried datblygiadau swyddfa a gweithle fel modd i gynyddu nifer y bobl mewn canol trefi, ac y dylent asesu canlyniadau posibl cynigion ar gyfer datblygiadau swyddfa ar gyrion trefi, a dewisiadau amgen, yn fwy gofalus. (Tudalen18)	**Derbyn** Mae'r newidiadau arfaethedig i Bennod 7 Polisi Cynllunio Cymru (Cynnal yr Economi) yn pennu y dylai awdurdodau lleol geisio canolbwyntio ar ddatblygiadau sy'n denu nifer fawr o bobl, gan gynnwys datblygiadau manwerthu a swyddfeydd, yng nghanol dinasoedd, trefi a phentrefi. Caiff y safbwynt hwn ei ailadrodd ym Mhennod 10 Polisi Cynllunio Cymru (Manwerthu) sy'n pennu rhai canolfannau trefi, canolfannau ardal, canolfannau lleol a chanolfannau pentref fel y lleoliadau mwyaf priodol ar gyfer swyddogaethau manwerthu, hamdden a swyddogaethau eraill atodol. Mae'n rhaid i'r awdurdod cynllunio lleol ddangos bod ganddo ddigon o dystiolaeth ar gyfer cefnogi strategaethau a pholisïau lleol a rhai sy'n benodol i safleoedd a gynhwysir o fewn eu Cynlluniau Datblygu Lleol, a ddatblygwyd yn unol â pholisi cynllunio cenedlaethol.	Cyhoeddwyd y polisi cynllunio diwygiedig ar ddatblygu economaidd ym Mholisi Cynllunio Cymru ym mis Hydref 2012. Wedi hynny cyhoeddwyd Nodyn Cyngor Technegol (TAN) 23 ym mis Chwefror 2014. Hefyd, amlygodd adroddiad Genecon yr angen am ganllawiau ychwanegol ar y dull dilyniannol ar gyfer dethol safleoedd a gwneud penderfyniadau ynghylch rheoli datblygu.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
Argymhelliad 6 - Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru yn sefydlu arweinyddiaeth Weinidogol benodedig ar gyfer canol trefi, gan gynnwys sefydlu fforwm polisi canol trefi wedi'i gadeirio gan y Gweinidog arweiniol, a fyddai'n dwyn ynghyd swyddogion o Adrannau gwahanol a chynrychiolwyr allweddol o'r sector preifat, y sector cyhoeddus a'r sector gwirfoddol i rannu arfer da a nodi cynllun gweithredu a fframwaith monitro ar gyfer adfywio canol trefi Cymru. (Tudalen 21)	**Derbyn** Yn rhinwedd fy swydd fel y Gweinidog Tai, Adfywio a Threftadaeth, fi sy'n bennaf gyfrifol am adfywio canol trefi ar ran Llywodraeth Cymru. Mae nifer o sefydliadau a phartneriaethau allanol hefyd yn cefnogi'r gwaith hwn, gan gynnwys y Panel Adfywio Cenedlaethol a Chanolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru.	Fi, fel y Gweinidog Cymunedau a Threchu Tlodi, sy'n gyfrifol bellach am arweinyddiaeth ar gyfer canol trefi. Rydym wedi ffurfio Grŵp Cynghori'r Gweinidog ar gyfer Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid, sy'n cynnwys amrywiaeth o arbenigedd ar draws y sectorau cyhoeddus, preifat a gwirfoddol ac ar draws ystod o ddisgyblaethau sy'n berthnasol i adfywio. Mae'r grŵp yn craffu ar ein polisïau a chamau gweithredu ar gyfer canol trefi a byddwn yn cyhoeddi ei gyngor terfynol yn 2016. Mae swyddogion o wahanol adrannau yn Llywodraeth Cymru yn cwrdd yn rheolaidd i ystyried polisi ynghylch canol trefi trwy'r Bwrdd Polisi Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid. Rydym wedi cyhoeddi fframwaith ar gyfer monitro perfformiad canol trefi i'r Awdurdodau Lleol sy'n cael cyllid Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid, a bydd yr ymarferion casglu data cyntaf yn digwydd ym mis Ebrill – Mai eleni.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 7 -</u> Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru yn sicrhau bod y gwaith o ddatblygu trafnidiaeth integredig a chynaliadwy yng nghanol trefi a dinasoedd Cymru yn flaenoriaeth o ran cyflawni'r Cynllun Trafnidiaeth Cenedlaethol. At hynny, dylai Llywodraeth Cymru roi canllawiau clir i awdurdodau lleol i sicrhau bod integreiddio trafnidiaeth yn rhan graidd o bob cynllun i adfywio ac ailddatblygu canol tref. (Tudalen 24)	**Derbyn** Mae teithio cynaliadwy yn un o flaenoriaethau Llywodraeth Cymru ym maes trafnidiaeth. Yn ddiweddar rhoddodd y Gweinidog Llywodraeth Leol a Chymunedau flaenoriaeth i'r Cynllun Trafnidiaeth Cenedlaethol er mwyn gallu cyflawni ymrwymiadau'r Llywodraeth hon ynghylch mynd i'r afael â thlodi, cynyddu lles a hybu twf economaidd. Mae parhau i ddatblygu trafnidiaeth integredig a chynaliadwy o fewn trefi Cymru yn flaenoriaeth o fewn y Cynllun Trafnidiaeth Cenedlaethol, fel y tystia'r ymrwymiad i fuddsoddi yn y fenter Canolfannau Teithio Cynaliadwy am o leiaf 3 blynedd arall ynghyd â buddsoddiad parhaus mewn ymyriadau dewisiadau doethach fel y fenter Cynlluniau Teithio Personol a lansiwyd yng Nghaerdydd ym mis Medi 2011 a'r gwaith o'u hyrwyddo.	Daeth yr ymgynghoriad ar y Cynllun Trafnidiaeth Cenedlaethol drafft newydd i ben ar 11 Mawrth 2015. Mae'r cynllun yn canolbwyntio ar bum blaenoriaeth allweddol ac mae teithio cynaliadwy a diogelwch yn un o'r rhain. Mae'r ymatebion a ddaeth i law yn ystod yr ymgynghoriad yn cael eu hystyried ar hyn o bryd a bydd y Cynllun terfynol yn cael ei gyhoeddi yn y gwanwyn. Nodwyd blaenoriaeth debyg hefyd yn y Canllawiau ynghylch Cynlluniau Trafnidiaeth Lleol a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru i awdurdodau lleol.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
Argymhelliad 8 - Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru yn sefydlu fframwaith monitro perfformiad trylwyr ac yn comisiynu gwerthusiad annibynnol manwl o'r cynllun Canolfan Teithio Cynaliadwy. Dylai hyn gynnwys asesu effaith pob cynllun ar fywiogrwydd y canol trefi dan sylw, gan gynnwys mynediad i bobl anabl. (Tudalen28)	**Derbyn** Mae gan Lywodraeth Cymru gomisiwn fframwaith ar gyfer cyflawni gwaith Cynllunio Teithio Personol ar draws Cymru, sy'n cynnwys Cynllunio Teithio i'r Ysgol a Chynllunio Teithio i'r Gweithle. Dyfarnwyd y contract ym mis Rhagfyr 2010 am gyfnod o bedair blynedd. Mae'r fframwaith yn cynnwys gofyniad i ymgymryd â gwaith monitro a gwerthuso perfformiad. Mae'r fethodoleg arfaethedig ar gyfer monitro a gwerthuso perfformiad wrthi'n cael ei hystyried gan y Grŵp Llywio ar gyfer Canolfannau Teithio Cynaliadwy. Unwaith y caiff ei chymeradwyo caiff ei chaffael drwy'r comisiwn fframwaith presennol. Rydym hefyd wrthi'n monitro effaith y buddsoddiad yn y seilwaith.	Cwblhawyd y rhaglen Cynllunio Teithio Personol 4 blynedd ym mis Rhagfyr 2014. Mae adroddiad gwerthuso ar y prosiectau a gyflawnwyd yng Nghaerdydd, Pontypridd, Caerffili a Môn a Menai wedi cael ei gyflwyno i Lywodraeth Cymru. Mae’r adroddiad yn cael ei ystyried ar hyn o bryd.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
Argymhelliad 9 - Credwn y gall fod angen i fusnesau mewn canol trefi weithredu oriau agor mwy hyblyg er mwyn diwallu anghenion cwsmeriaid sy'n newid. Rydym yn argymell felly fod Llywodraeth Cymru yn diweddaru ei Nodyn Cyngor Technegol ar Gynllunio a Manwerthu i gynnwys canllawiau i awdurdodau lleol ar osod amodau ar ddatblygiadau manwerthu mewn perthynas ag oriau gwaith mwy hyblyg. (Tudalen 29)	**Derbyn** Rydym yn derbyn bod ein canol trefi yn newid, a bod ein gweithgareddau siopa a hamdden a'n harferion prynu hefyd yn newid. Mae potensial mewn safleoedd gwag i greu unedau preswyl, gan gynnwys uwchben siopau a gwasanaethau eraill ar y llawr gwaelod. Ni ellir gosod amodau'n ôl-weithredol ar yr amodau oriau agor yn achos datblygiadau presennol. Serch hynny, fel rhan o'r Rhaglen Gwella Ceisiadau Cynllunio, mae gwaith ar y gweill i adolygu canllawiau Cymru ynghylch defnyddio amodau gyda chaniatâd cynllunio; bydd hyn yn destun ymgynghoriad cyhoeddus maes o law. Wrth ystyried a oes angen amod penodol, dylai awdurdodau cynllunio ofyn iddynt eu hunain a fyddai caniatâd wedi'i wrthod pe na byddai'r amod hwnnw wedi'i roi. Ymhlith y ffactorau eraill y mae'n rhaid i awdurdodau cynllunio dalu sylw iddynt mae ystyried a yw amod arfaethedig yn berthnasol i gynllunio, a oes modd ei orfodi, ac a yw'n rhesymol ym mhob agwedd arall. Caiff yr angen am ddiweddaru Nodyn Cyngor Technegol 4 ei ystyried yng ngoleuni'r ymchwil y cyfeirir ati yn Argymhellion 1 a 4.	Mae Awdurdodau Cynllunio Lleol eisoes yn gallu gosod amodau ar ganiatâd cynllunio ar gyfer datblygiadau ar gyrion trefi i reoli'r mathau o nwyddau a werthir er mwyn lleihau i'r eithaf yr effaith ar ganol trefi. Rydym yn ystyried cryfhau ein cyngor i awdurdodau cynllunio lleol ar ddefnyddio amodau ar geisiadau cynllunio yn yr adolygiad cyfredol o bolisi cynllunio cenedlaethol ynghylch manwerthu.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 10 -</u> Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru yn gweithio gydag awdurdodau lleol i ddatblygu dulliau gweithredu arloesol sydd wedi'u cynllunio ac sy'n annog perchenogion eiddo i roi eu heiddo gwag mewn canol trefi ar osod at ddibenion byw a gwaith a fyddai'n cyfrannu at fywiogrwydd canol trefi heb danseilio gwerth hirdymor yr eiddo. (Tudalen 30)	**Derbyn** Rydym eisoes yn cefnogi prosiectau a rhaglenni, fel yr Ardaloedd Adnewyddu Tai, a all fod yn sbardun i ailddefnyddio eiddo gwag a gwneud cyfraniad gwerthfawr i fywiogrwydd canol trefi. Rydym yn gweithio gyda phartneriaid i fynd i'r afael â materion sy'n gysylltiedig ag eiddo gwag, a byddwn yn ystyried cyfleoedd pellach yn y maes hwn.	Mae llawer o brosiectau Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid a phrosiectau Benthyciadau Canol Tref yn cefnogi cymelliadau i landlordiaid yng nghanol trefi wneud y defnydd gorau o'u hadeiladau a chyfrannu at fwy o lewyrch yng nghanol trefi. Er enghraifft, yn Sir y Fflint a Chasnewydd bydd cyllid Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid yn cael ei ddefnyddio i droi ystafelloedd uwchben siopau'n dai o safon dda yng nghanol trefi ac i wella ffryntiadau siopau yng nghanol trefi.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 11 -</u> Rydym yn argymell bod Cadw yn parhau â'i hastudiaethau pennu nodweddion mewn trefi a phentrefi a'u bod yn rhan annatod o unrhyw gynllun adfywio. Rydym yn argymell hefyd fod Llywodraeth Cymru yn gwneud mwy o ddefnydd o'r Gwasanaeth Adolygu Dyluniadau ac yn annog ei phartneriaid datblygu i wneud yr un peth. (Tudalen 33)	**Derbyn** Rydym o'r farn fod astudiaethau pennu nodweddion yn bwysig wrth fynd ati i werthfawrogi hanes a chymeriad lle, a bydd y nodweddion hynny'n rhan annatod o gynlluniau adfywio yn y dyfodol. Bydd Cadw yn parhau i wneud Astudiaethau Pennu Nodweddion mewn trefi penodol, a bydd yn cynnig cyngor a chyfarwyddyd i sicrhau bod unrhyw ddatblygiad yn y dyfodol yn seiliedig ar ddealltwriaeth o gymeriad hanesyddol. Byddwn yn annog mwy o ddefnydd ar Wasanaeth Adolygu Dyluniadau Comisiwn Dylunio Cymru ar gyfer ein gweithgareddau adfywio canol trefi a byddwn yn annog ein partneriaid adfywio i ddefnyddio'r gwasanaeth hwn.	Cyhoeddodd Cadw ddau adroddiad pellach yn y gyfres 'Deall Nodweddion Trefol' ym mis Mawrth 2015, a'r rheiny'n canolbwyntio ar Ferthyr Tudful a Phenfro. Mae astudiaethau wedi'u cwblhau, sydd heb eu cyhoeddi eto ond sydd ar gael fel drafftiau, yn cynnwys Hafod a Chwm Tawe Isaf, a Chaergybi. Mae Cadw hefyd yn gweithio ar gyfarwyddyd ymarfer 'Rheoli Cymeriad Hanesyddol Lleol', i egluro pam ei bod yn bwysig cydnabod cymeriad hanesyddol mewn gwaith cadwraeth, adfywio a chynllunio, a sut i ymateb i hynny.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 12 -</u> Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru yn adolygu polisi a chanllawiau cynllunio cenedlaethol ar gyfer manwerthu a chanol trefi er mwyn sicrhau bod awdurdodau cynllunio lleol yn pennu gweledigaeth gadarnhaol ar gyfer pob un o'r canol trefi a'r strydoedd mawr yn eu Cynllun Datblygu Lleol, ac i ddarparu fframwaith cadarn ar gyfer gwneud penderfyniadau ar geisiadau cynllunio i sicrhau y caiff datblygiadau priodol eu lleoli mewn mannau addas y gellir eu cyrraedd yn hawdd drwy drafnidiaeth gynaliadwy. (Tudalen 35)	**Derbyn** Mae Llywodraeth Cymru o'r farn y bydd y newidiadau arfaethedig i Bennod 7 o Bolisi Cynllunio Cymru yn mynd i'r afael â'r argymhelliad hwn. Mae'n ei gwneud yn ofynnol i awdurdodau lleol lunio sylfaen dystiolaeth o nodweddion economaidd eu hardaloedd, ac i ddatblygu polisïau priodol ar gyfer cynlluniau datblygu yn seiliedig ar ragdybiaethau deallus am y newidiadau posibl, gan ystyried y polisïau economaidd cenedlaethol. Mae'r canllawiau ym Mhennod 8 (Trafnidiaeth) a Phennod 10 (Manwerthu a Chanol Trefi) o Bolisi Cynllunio Cymru yn darparu hierarchaeth i hysbysu penderfyniadau ynghylch lleoliad datblygiadau newydd ac maent yn dangos yn glir mor bwysig yw sicrhau trafnidiaeth gynaliadwy.	Mae adroddiad Genecon yn amlygu pwysigrwydd sefydlu gweledigaeth, strategaeth neu Uwchgynllun eglur ar gyfer canol trefi i roi arweiniad a threfn wrth ddatblygu polisïau mewn Cynlluniau Datblygu Lleol. Rydym yn ystyried cryfhau ein cyngor i awdurdodau cynllunio lleol ar ddefnyddio uwchgynlluniau a strategaethau canol trefi yn yr adolygiad cyfredol o bolisi cynllunio cenedlaethol ynghylch manwerthu.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 13 -</u> **Rydym yn argymell, o fewn fframwaith y Cynllun Datblygu Lleol, fod gan bob tref gynllun cynhwysfawr ar waith, a ddatblygwyd gan bartneriaeth leol o randdeiliaid allweddol a thrwy ymgysylltu â'r gymuned, sy'n cynnwys camau gweithredu i fynd i'r afael â'r materion sy'n effeithio ar hyfywedd canol y dref. (Tudalen 37)**	**Derbyn mewn egwyddor** Rydym yn derbyn byrdwn argymhelliad y Pwyllgor. Mater i'r awdurdodau lleol symud ymlaen ag ef yw hwn drwy'r sylfaen dystiolaeth a'r cynllun cynnwys cymunedau, sy'n angenrheidiol i sicrhau Cynlluniau Datblygu Lleol cadarn. Mae cydymffurfio â pholisi cynllunio cenedlaethol yn rhan o'r prawf o ddilysrwydd y Cynllun Datblygu Lleol, a chaiff hynny ei asesu gan Arolygydd annibynnol. O ran cynnwys y gymuned, mae'n ofynnol i'r Awdurdod Cynllunio Lleol baratoi Cynllun Cynnwys Cymunedau yn dangos sut fydd yr awdurdod yn cynnwys y gymuned ym mhob cam o'r broses o baratoi'r Cynllun Datblygu Lleol a'r bobl neu'r grwpiau hynny ddylai fod yn rhan o'r broses. Byddwn yn ystyried cryfhau'r agwedd hon fwy fyth fel rhan o'n hadolygiad o adfywio.	Mae adroddiad Genecon yn amlygu pwysigrwydd sefydlu gweledigaeth, strategaeth neu Uwchgynllun clir ar gyfer canol trefi i roi arweiniad a threfn wrth ddatblygu polisïau mewn Cynlluniau Datblygu Lleol. Rydym yn ystyried cryfhau ein cyngor i awdurdodau cynllunio lleol ar ddefnyddio uwchgynlluniau a strategaethau canol trefi yn yr adolygiad cyfredol o bolisi cynllunio cenedlaethol ynghylch manwerthu.

Tudalen y pecyn 45

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 14 -</u> Credwn mai'r hyn sy'n allweddol i lwyddiant adfywio canol trefi yn lleol yw arweinyddiaeth gadarn ac effeithiol. Rydym yn argymell felly fod Llywodraeth Cymru yn ystyried sut i roi gwell cefnogaeth i'r bobl sydd â'r sgiliau angenrheidiol a pharch y gymuned leol i weithredu fel eiriolwyr i ddwyn ynghyd yr agweddau gwahanol ar waith adfywio canol trefi ynghyd â phawb sy'n chwarae rhan ynddo. (Tudalen 38)	**Derbyn** Mae llwyddiant cynlluniau adfywio canol trefi yn cael eu priodoli'n aml iawn i ymroddiad a brwdfrydedd unigolion lleol sydd â gallu cryf i arwain. Byddwn yn ystyried sut orau i gefnogi arweinyddiaeth leol fel rhan o'r opsiynau y byddwn yn eu hystyried ar gyfer ein buddsoddiadau yn y dyfodol.	Rydym wedi darparu cronfa adfywio newydd sy'n werth £845,000 i gefnogi ugain o Bartneriaethau Canol Tref ledled Cymru sy'n ysgogi gweithgareddau sy'n cyfrannu at wella perfformiad canol trefi. Bydd y cyllid yn cynyddu'r gallu i ddarparu'r arweinyddiaeth ar gyfer partneriaethau o'r fath. Mae Canolfan Rhagoriaeth Adfywio Cymru, trwy ein harian grant, yn hwyluso Rhwydwaith Trefi Cymru i ddatblygu sgiliau ac arweinyddiaeth yn y maes hwn.
<u>Argymhelliad 15 -</u> Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru yn helpu awdurdodau lleol a chymunedau i fod yn rhagweithiol wrth chwilio am ffynonellau buddsoddi ar gyfer prosiectau adfywio canol trefi a chael gafael arnynt lle nad oes arian cyhoeddus ar gael. (Tudalen40)	**Derbyn** Rydym yn derbyn yr argymhelliad hwn, er bod angen i ni reoli'r disgwyliadau o ran y lefel o fuddsoddiad sydd ar gael, ac unrhyw ofynion perthnasol, er enghraifft yr enillion sydd eu hangen.	Mae gan bob Awdurdod Lleol yng Nghymru Reolwr Adfywio penodol yn Llywodraeth Cymru. Maent i gyd yn cael rhywfaint o fuddsoddiad uniongyrchol i adfywio canol trefi ar ffurf grantiau neu fenthyciad gennym, ond mae briff gan y Rheolwyr Adfywio i helpu Awdurdodau Lleol i ddefnyddio dulliau arloesol i gefnogi canol trefi ym mhob ardal.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 16 -</u> Rydym yn argymell bod panel annibynnol Llywodraeth Cymru ar ardrethi busnes yn ystyried newidiadau mewn deddfwriaeth ac yn y broses o arfer pwerau disgresiwn, gyda'r nod o wella'r amrywiaeth o fusnesau manwerthu sy'n bodoli mewn canol trefi a'u hansawdd. (Tudalen 43)	**Derbyn** Mae'r panel annibynnol ar ardrethi busnes yn gwybod am argymhelliad y Pwyllgor a'r materion ehangach sy'n ymwneud ag adfywio canol trefi. Caiff hyn ei ystyried fel rhan o'i adroddiad terfynol sydd i'w ddisgwyl cyn diwedd Mawrth. Bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried argymhellion y Panel ac yn ymateb i'w adroddiad terfynol fel y bo'r galw.	Ers i'r argymhelliad gael ei wneud ym mis Ionawr 2012, mae'r Grŵp Tasg a Gorffen ar Ardrethi Busnes a'r Panel ar Ardrethi Busnes wedi gwneud nifer o argymhellion, y mae llawer ohonynt yn cefnogi'r sector manwerthu a chanol trefi trwy'r gyfundrefn ardrethi busnes. Mae'r mesurau hyn wedi cynnwys • helpu awdurdodau lleol i ddefnyddio'u pwerau yn ôl disgresiwn mewn perthynas ag ardrethi busnes i gynnig rhyddhad (gan gynnwys Cynllun Rhyddhad Manwerthu Cymru a'r Cynllun Ar Agor Am Fusnes); • ymestyn y Rhyddhad Ardrethi i Fusnesau Bach; • capio codiadau mewn Biliau Ardrethi Busnes ar 2%. Yn fwy eang mae ardrethi busnes wedi cael eu datganoli i Gymru yn ddiweddar a bydd hyn yn rhoi'r hyblygrwydd ariannol a'r hyblygrwydd o ran polisi i Gymru allu datblygu'r gyfundrefn gywir ar gyfer Cymru.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
Argymhelliad 17 - Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru yn ystyried datblygu cynllun peilot, o fewn rheolau cystadlu'r UE ac mewn partneriaeth ag awdurdodau lleol a pherchenogion eiddo, sy'n helpu busnesau newydd i sefydlu mewn canol trefi. (Tudalen 44)	**Derbyn** Bydd Llywodraeth Cymru yn ystyried hyn fel rhan o'i chynigion ar gyfer buddsoddiadau yn y dyfodol.	Gweler yr ymateb i Argymhelliad 16 uchod.
Argymhelliad 18 - Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru, wrth negodi'r cynigion deddfwriaethol drafft ar gyfer Cronfeydd Strwythurol yr UE 2014-2010, yn ceisio sicrhau bod y Rheoliadau newydd yn ddigon hyblyg i alluogi'r Cronfeydd i gael eu defnyddio i gefnogi gweithgareddau adfywio canol trefi yn ystod y cylch nesaf. (Tudalen 45)	**Derbyn mewn egwyddor** O fewn Rhaglen Gydgyfeirio bresennol yr UE mae cyfanswm o 24 o brosiectau adfywio canol trefi wedi'u cymeradwyo gan WEFO sy'n werth oddeutu £270 miliwn o fuddsoddiad. Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru yn cyflwyno achos, mewn trafodaethau gyda Llywodraeth y DU a sefydliadau'r UE, i sicrhau parhad ym muddsoddiad Cronfeydd Strwythurol yr UE. Caiff adfywio canol trefi ei ystyried fel rhan o'r broses hon.	Chwaraeodd Llywodraeth Cymru ran fawr yn y broses o negodi'r rheoliadau ar gyfer Cronfeydd Strwythurol 2014-2020, gan ddadlau dros hyblygrwydd, integreiddio a symleiddio. Mae'r rheoliadau terfynol yn caniatáu buddsoddi mewn seilwaith amrywiol, a allai o bosibl gynnwys camau gweithredu i adfywio canol trefi. Bydd y mathau o gamau gweithredu a fydd yn cael eu cefnogi yng Nghymru oll yn dibynnu ar y cyfraniad at amcanion a chanlyniadau penodol y rhaglenni. Modd i gyflawni diben yw'r mathau o fuddsoddiadau, ac nid diben ynddynt eu hunain. Gallai hyn olygu y byddai buddsoddiadau mewn mathau gwahanol o seilwaith yn gallu cyflawni effeithiau mwy.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 19 -</u> Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru yn comisiynu asesiad llawn a thryloyw o effeithiolrwydd Ardal Gwella Busnes Abertawe ac yn ymgynghori ag ystod eang o randdeiliaid i lywio'r gwaith o ddatblygu Ardaloedd Gwella Busnes yng Nghymru ymhellach. (Tudalen 47)	**Derbyn** Ar hyn o bryd mae Llywodraeth Cymru yn gweithio gyda phartneriaid i ystyried pa mor effeithiol yw'r Ardaloedd Gwella Busnes ac a oes posibilrwydd y gallent gael eu defnyddio mewn man arall yng Nghymru. Gyda chyllid Ardal Adfywio Blaenau'r Cymoedd, rydym yn cefnogi datblygiad Ardal Gwella Busnes ym Merthyr Tudful a fydd yn cynnal pleidlais rhwng busnesau'r dref yr haf hwn. Rydym yn awyddus i ddysgu o brofiad Merthyr a byddwn yn comisiynu adolygiad o'r Ardaloedd Gwella Busnes yng Nghymru a thu hwnt, gan gynnwys Abertawe. Byddwn hefyd yn ystyried y posibilrwydd o ddefnyddio Cronfeydd Strwythurol presennol a dyfodol y UE i gefnogi gallu busnesau i gystadlu drwy fodel Ardaloedd Gwella Busnes Cymru. Dylai rhanddeiliaid gofrestru unrhyw syniadau am brosiectau drwy wefan WEFO.	Fe gomisiynon ni adroddiad i asesu effeithiolrwydd Ardaloedd Gwella Busnes presennol yng Nghymru ac i archwilio’r modd y gellid gwneud gwaith pellach i ddatblygu Ardaloedd Gwella Busnes. Cwblhawyd yr adroddiad ym mis Mehefin 2013 ac mae ar gael ar ein gwefan. Cyhoeddodd Llywodraeth Cymru gyllid o £203,000 ym mis Ionawr 2014 i gefnogi’r broses o ddatblygu cynigion yng Nghymru. Rydym yn cefnogi deg ardal ar hyn o bryd: Y Fenni; Aberystwyth; Pen-y-bont ar Ogwr; Llanelli; Castell-nedd; Ystadau Diwydiannol y Pant a Merthyr Tudful; Pontypridd; Caernarfon; Bangor a Bae Colwyn. Rhaid cynnal rhaglen beilot lwyddiannus ym mhob ardal cyn y gellir sefydlu Ardal Gwella Busnes a bydd pleidleisiau’n cael eu cynnal yn ystod 2015.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
Argymhelliad 20 - Rydym yn argymell bod Llywodraeth Cymru drwy Croeso Cymru yn annog partneriaethau tref i farchnata eu nodweddion gwerthu unigryw megis treftadaeth bensaernïol ac ansawdd amgylcheddol, cynnyrch lleol a diwylliant lleol, gan gynnwys grwpiau o drefi o fewn ardal o bosibl fel y gall eu nodweddion gwahanol ategu ei gilydd. Gallai hyn fod yn rhan o gynllun canol y dref a argymhellwyd gennym uchod. (Tudalen 49)	**Derbyn** Mae Croeso Cymru eisoes yn gweithredu yn y modd hwn, a bydd Llywodraeth Cymru yn parhau i weithio gydag awdurdodau lleol a rhanddeiliaid eraill i sicrhau bod y gweithgaredd hwn yn dod â hyd yn oed mwy o werth yn y dyfodol. Mae Croeso Cymru yn chwarae rhan weithgar mewn annog busnesau lleol a phob un sy'n ymwneud â thwristiaeth i gydweithio a hyrwyddo'u hardal fel cyrchfan i dwristiaid. Mae ganddynt wefan benodol, www.dmwales.com, i annog y datblygiadau hyn o ran cyrchfannau twristiaeth a helpu i greu profiad cyflawn ar gyfer ymwelwyr drwy ddod â'r holl asedau twristiaeth mewn un ardal at ei gilydd. Mae Croeso Cymru hefyd yn gweithio'n agos yn yr Ardaloedd Adfywio i sicrhau bod twristiaeth yn chwarae rhan bwysig yng ngweithgareddau adfywio canol trefi.	Mae Llywodraeth Cymru yn dal i weithio gyda'r partneriaethau rheoli cyrchfan allweddol o amgylch Cymru, y mae pob un ohonynt wedi cytuno ar gamau gweithredu ac argymhellion i wella'r arlwy yng nghanol eu trefi. Mae'r sector twristiaeth yn dal i ddarparu cyllid cyfalaf a refeniw y gellir ei ddefnyddio i wella'r arlwy yng nghanol trefi ledled Cymru.

Argymhelliad	Ymateb	Diweddariad Ebrill 2015
<u>Argymhelliad 21 -</u> **Credwn y dylai Llywodraeth Cymru lunio fframwaith cadarn ar gyfer cynllunio, datblygu a chyflawni prosiectau adfywio canol trefi lle y gellir pennu amcanion a thargedau clir; casglu data, mesur canlyniadau ac effeithiau; a gwerthuso a chymharu perfformiad a llwyddiant. (Tudalen 50)**	**Derbyn** Fel y nodais yn y cyflwyniad i'r ymateb hwn, rwyf wedi cyhoeddi y byddwn yn cynnal adolygiad o'n gweithgareddau adfywio cyfredol, yn enwedig y saith Ardal Adfywio. Y bwriad yw pennu beth sy'n gweithio'n dda a dysgu o'r gweithgareddau diweddar hyn. O ran ein rhaglenni buddsoddi yn y dyfodol, byddwn yn sicrhau bod fframwaith yn cael ei ddatblygu i fesur ein perfformiad yn effeithiol ym maes adfywio.	Rydym yn datblygu fframwaith cadarn i fynd ati'n effeithiol i fesur ein perfformiad ym maes adfywio, yn enwedig y rhaglen Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid. Rydym wedi cyhoeddi llawlyfr yn ddiweddar ar gyfer Awdurdodau Lleol i fesur perfformiad canol trefi mewn ardaloedd Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid, gan adeiladu ar fethodoleg sydd wedi ennill ei phlwyf. Rydym yn comisiynu gwerthusiad proses o Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid i ddeall beth sydd wedi gweithio'n dda a beth sydd i'w ddysgu am ddyluniad a gweithrediad y rhaglen hon. Rydym yn disgwyl cyhoeddi'r adroddiad gwerthuso yn yr haf.

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Gweler y ddolen isod ar gyfer adroddiad a luniwyd gan Gonsortiwm Manwerthu Prydain o'r enw '21st Century High Streets: What next for Britain's town centres?' (Saesneg yn unig)

http://www.brc.org.uk/downloads/21st_Century_High_Streets_What_next_for_Britains_town_centres.pdf

Mae'r adroddiad yn 36 o dudalennau o hyd.

21 April 2015

Enterprise and Business Committee
National Assembly for Wales

Dear Committee Members,

Ref. Regeneration of town centres

Thank you for the opportunity to attend the meeting of the Enterprise and Business Committee on 29 April 2015.

The Big Heart of Merthyr Tydfil was the second Business Improvement District (BID) to achieve a successful ballot in Wales following on from Swansea. A third, Newport, is now in place and several more are moving towards ballots this summer. There are now over 200 BIDs operating across the UK.

In advance of the meeting, please find below some general observations on the areas identified in your invitation.

The Welsh Government's approach to regeneration, including town centre regeneration

Merthyr Tydfil has undoubtedly benefited from the consistency of support the town centre has received from Welsh Government over a number of years. The major schemes, largely generated by the council, have had support not only in terms of funding but also in terms of ministerial backing. This consistency of support has enabled incremental improvements to the town centre in line with the town centre masterplan; the town centre public realm improvements to the High Street (2008/09), the two new public squares - Llys Janice Rowlands (2013) and Penderyn Square (2014) - the Castle Multi-Storey car park (2013) and the River Taff Central Link road system (2014). The remaining substantial piece of this jigsaw would be the delivery of a new bus station which, if it goes ahead, will provide greatly enhanced public transport facilities in the heart of the town centre, improved linkages to the railway station and a more integrated approach to public transport provision.

Wider projects such as the A465 dualling have also contributed to the provision of better access to the town from the wider region and beyond, and the importance of this given Merthyr Tydfil's prime location should not be downplayed.

Merthyr Tydfil has also benefited from Welsh Government's approach to supporting town centre management. This has been the backdrop to a vibrant multi-agency town centre

partnership where commitment from the public sector has undoubtedly made it easier to engage meaningfully with the private sector. The role of town centre manager is an important one, pulling together many different strands of activity, both strategic and operational, to make the town a better place to do business. Looking forward to a more sustainable model for supporting businesses in the town centre and enabling them to have a strong voice, I would be supportive of Welsh Government's commitment to developing further BIDs as well as the programme to support the delivery of effective town centre partnerships in areas not receiving BID development funding. That said, the BID model is currently the one delivering reasonable levels of revenue funding which can actually 'make a difference'.

Implementation of the Welsh Government's 'Vibrant and Viable Places' regeneration framework

The Big Heart of Merthyr Tydfil recognises this as a sensible plan and approach to create more vibrancy within town centres by creating more town dwellers and more potential business users. In the case of Merthyr Tydfil, utilising derelict buildings and sites to increase households should result in improved sales for local businesses providing that those households decide to 'shop local' in the town. It is, however, likely that the expansion of Cyfarthfa retail park will attract a large percentage of the additional spend.

Whilst the decision to stimulate the delivery of more housing in or on the edge of the town centre is welcome, the decisions taken to move public sector facilities out of the town over the last few years have undoubtedly had a negative impact on town centre footfall and vibrancy. For example, moving the Hollies Health Centre out of town has had a considerable effect. The need to visit the town centre for medical services was a major driver of footfall, benefitting pharmacies, shops and cafes, and the removal of this driver has had a dramatic negative effect. If you add to this the decision to move the Police Station to the edge of the town plus the relocation of a substantial number of council staff out of the town centre to Pentrebach, footfall and potential spend have been greatly reduced as a result of public sector policy (see recommendation 5 of the report on Regeneration of town centres).

In Merthyr Tydfil, there are two specific projects within Vibrant and Viable Places which have the potential to boost the business health of the town centre. The first delivering retail grants for start up businesses and for existing business development is a valuable tool not just in securing the long term sustainability of those businesses in receipt of the grant but also as a way in to providing more structured business support and advice where this would prove beneficial. The second which supports meanwhile use targets one of the key problems encountered in many town centres, that of vacant units. If this proves successful in triggering the development of new viable businesses in the town centre as is anticipated this can only be a good thing. The amount of time required to deliver these projects should not, however, be underestimated and this is where having a proactive town centre manager with expertise and local knowledge is essential.

The current issues faced by town centres in Wales

Without doubt the biggest issue that businesses face is business rates. The rates level was last assessed in buoyant times, when rental levels and business profits were both at their peak. The recession, low confidence amongst investors and retailers plus the more limited spending power of shoppers have all dramatically hit businesses both in and out of town centres. The decision to delay the review of business rates until 2017 was particularly

harmful. In Merthyr Tydfil, many new occupiers in the retail sector are only temporary traders, effectively keeping the lights on for landlords but only paying business rates. Where permanent leases are being achieved, they are frequently for short periods and at rental levels reduced by a third when compared to historic leases. Many potential occupiers have originally agreed a soft deal on rents, only to walk away when realising what the business rates would cost.

Car parking costs continue to be a problem when attracting shoppers to town centres. The convenience of free parking on retail parks continues to deter shoppers from town centres and even retailers can see the benefit of free or low cost parking to their businesses when considering where they should locate. Budget reductions imposed on councils would appear, in some cases, to have led to increased car parking charges. Parking has ceased to be seen as an essential facility for attracting business users and visitors to their towns, and instead has become a cash cow for feeding reduced budgets.

High vacancy rates are undoubtedly a serious issue for many Welsh town centres and have a considerable impact on the vibrancy and vitality of a town centre. In the BID area in Merthyr Tydfil the vacancy rate is currently 12.1%, which would be well below average in the Valleys area. In spite of this, public perception remains that there are a lot of empty shops and that new businesses tend to be discount, betting or mobile phone shops. An increase in interest in vacant units is however evident over the last few months and, the issues raised in the above paragraph about business rates notwithstanding, I would anticipate that the vacancy rate may fall slightly over the coming months. In terms of the diversity of businesses in the town centre, and the scope for more individual and interesting independent retail and food businesses, it is a particular strength of the meanwhile use project within Vibrant and Viable Places that these types of potential businesses can be approached and supported where they might not otherwise get off the ground.

The use of Business Improvement Districts in Wales and the support offered by the Welsh Government in their development

The Big Heart of Merthyr Tydfil is halfway through its 5 year mandate. The financial support provided by Welsh Government in the development process prior to ballot undoubtedly gave the then steering group for the BID, supported by the council, the confidence to take the project forward. This would not have taken place without that financial commitment. Welsh Government's current BIDS in Development programme has been essential in supporting the further 9 BIDS now coming forward. I am of the view that a model such as the BID Loan Fund in England would not be successful in Wales, particularly when looking at relatively small town centres in UK terms, and that continued Welsh Government support will probably be required if further BIDs are to be encouraged. A further financial constraint in the future development of BIDs is the huge pressure on council budgets and if additional BIDs are to be supported, there may be a need to look at how best to deal with costs such as the ballot process and levy collection as well as initial cash flow issues if a yes vote is achieved.

In the case of Merthyr Tydfil, the subsequent financial assistance afforded the BID up to March 2016 has been very important in making the BID viable in its first 5 years. The Big Heart of Merthyr Tydfil is a relatively small BID in financial terms with a BID levy income of around £120 000 per annum. This is currently augmented by further grants from the council and Welsh Government. The long-term sustainability of the BID, should the board of

directors decide to seek a second term at ballot, is a serious issue and alternative sources of external funding and a possible expansion of the BID area will need to be considered. The smaller town centres currently seeking BID status may also be facing similar issues.

A further issue is the potential impact of changes to business rates levels in 2017, or indeed the impact of reform of the business rates system if that is what happens. The financial viability of BIDs will need to be considered as part of this process.

In terms of the use of BIDs as a way forward in supporting good trading conditions in town centres, the benefits are already well rehearsed: providing local businesses with a collective voice, better utilising the knowledge, expertise and ideas of the business community, providing a commercial perspective to the management of town centres, delivering leadership and direction and, of course, making available targeted investment over a 5 year period to ‘make a difference’. The challenge for BIDs is to deliver a relevant, inspiring and dynamic service so that BID members view their BID levy not as an additional taxation but as an investment in their business and their town.

I trust that these observations prove helpful and very much welcome the opportunity to discuss these and other issues in more detail at your meeting.

Yours faithfully,

Antonia Pompa
BID Co-ordinator

The Big Heart of Merthyr Tydfil
13 Wheatsheaf Lane
Merthyr Tydfil
CF47 8AY

Tel: 01685 726272
Email: antonia@thebigheart.net
Website: www.welovemerthyr.co.uk

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Gweler y ddolen isod ar gyfer adroddiad a ddarparwyd gan y Gymdeithas Rheoli Canol Trefi (ATCM) ar barcio mewn canol trefi (Saesneg yn unig):

https://www.atcm.org/programmes/thought_leadership_research/carparkingwhatworks_

Mae’r adroddiad yn 56 o dudalennau o hyd.